

Лісовська Анна Сергіївна
здобувачка вищої освіти
Державного податкового університету

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-335-7-26>

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Обслуговування державного боргу – це складовий елемент управління. В його основі закладено механізм виплати відсотків, погашення суми державного боргу, забезпечення передумов для зміни умов (строк виплат, сума боргу тощо). На даний процес впливає ряд факторів, які згруповані на рис. 1.

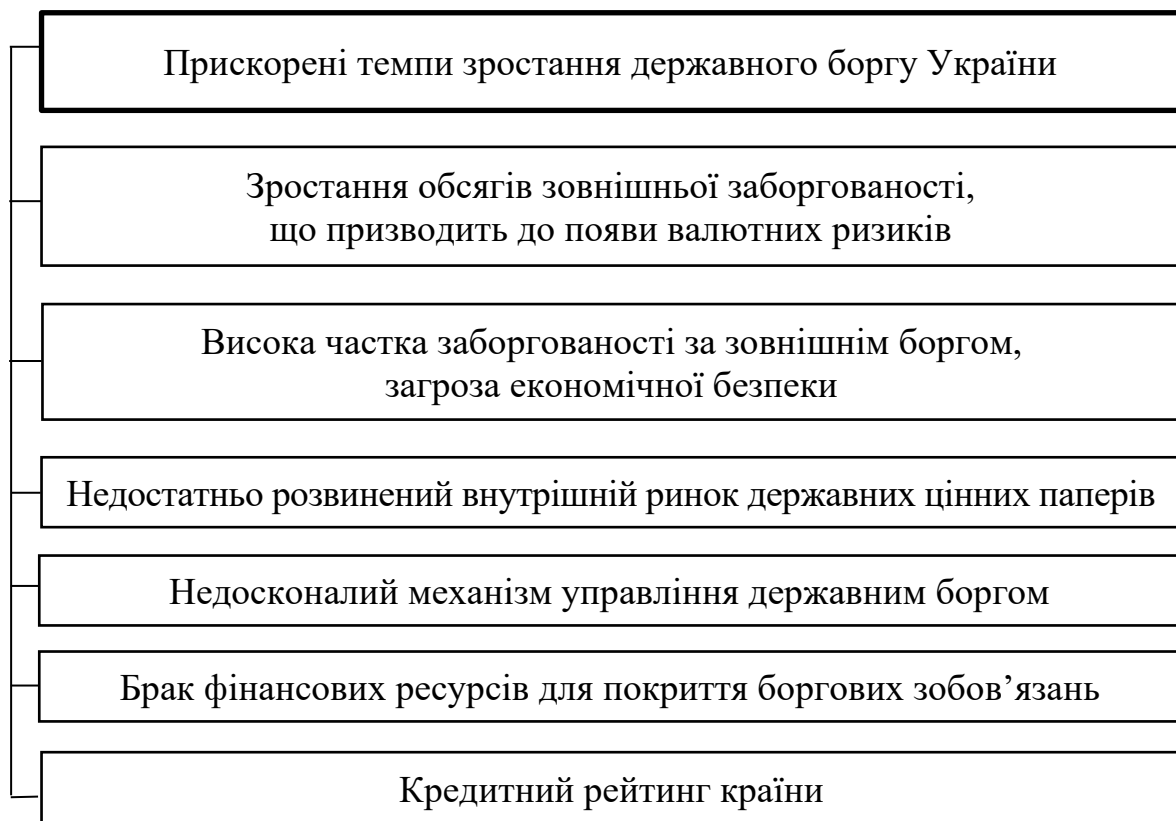


Рис. 1. Проблеми управління та обслуговування державним боргом України

Джерело: складено автором на основі [1–2]

Враховуючи комплексний характер проблем та військові дії на території країни серед переліку стратегій управління та обслуговування варто надати перевагу анти циклічній моделі. Її суть проявляється у мінімізації негативного впливу кризових проявів на національну економіку, державу, органи місцевого самоврядування, підприємницькі структури та домогосподарства. Значна увага в даному контексті приділяється зовнішньому державному боргу, а саме строкам, вартістю та кредиторами [3].

Третяк К.В., Климаш Н.І., Роганова Г.О. у дослідженні проблеми управління та обслуговування державного боргу пропонують кілька варіантів рішень щодо його зменшення та оптимізації процесів обслуговування (див. рис. 2).

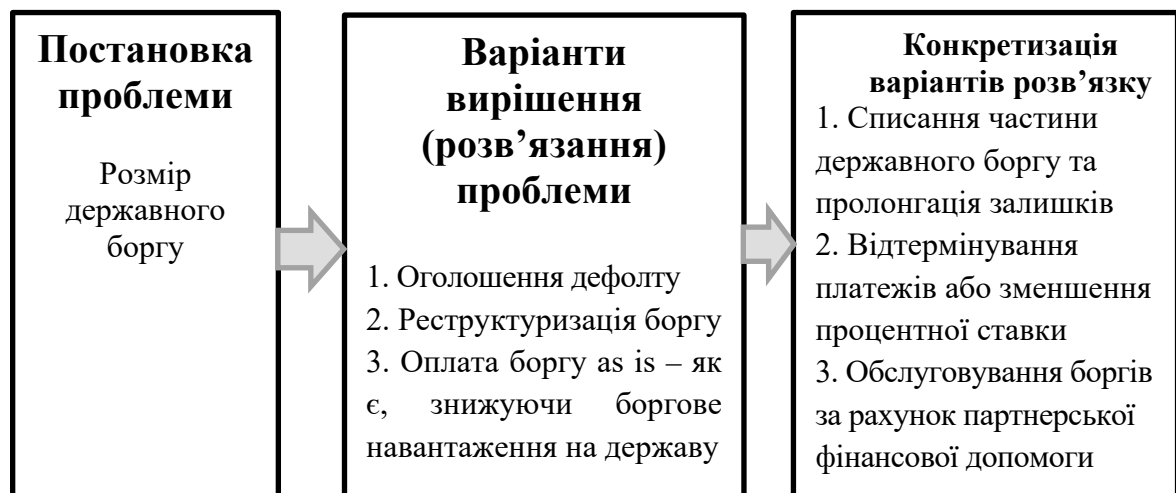


Рис. 2. Варіанти зменшення рівня боргового навантаження України

Джерело: [3]

Для України із запропонованих варіантів найбільш оптимальним є реструктуризація державного боргу. Існує кілька можливих варіантів:

1) продовжити обслуговування державного боргу шляхом покриття витрат за рахунок нових позик, отриманих від країн партнерів. Однак, такий напрямок може негативно вплинути на взаємовідносини з країнами – партнерами та кредитний рейтинг України.

2) Використання світового досвіду реструктуризації боргу на прикладі післявоєнного Іраку у 2003 році. Уряди США та Франції звернулись до Паризького клубу кредиторів з метою скорочення державного боргу Іраку. Цей крок був вкрай важливим в процесі післявоєнного відновлення. Таки досвід для України може бути використаний у разі закінчення війни. Крім того, у порівнянні з Іраком, обсяг державного боргу України на даному етапі є не настільки суттєвим.

3) Практика списання боргу для найбільш уразливих країн «включаючи ініціативи щодо бідних країн, переобтяжених боргом та багатосторонню ініціативу з полегшення тягара заборгованості» [4]. Крім того, на практиці активно використовуються механізми МВФ та Світового банку для підтримки «обтяжених боргами бідних і вразливих країн через Фонд стійкості і сталості». На жаль, в сучасних умовах України не підпадає під жодну з вищезазначених категорій країн. Проте ситуація може змінитись за умови, якщо Україна набуде статусу країни – кандидата в члени ЄС.

4) Реструктуризація боргу за облігаційними позиками із застосуванням знижок до номінальної (поточної) вартості виплат за боргом. Така реструктуризація реалізується згідно плану Брейді, який було ухвалено у 1989 році. Відповідно до цього плану комерційним кредиторам було запропоновано погодитись на зниження боргового тягара в обмін на брейді – облігації (ліквідні та надійні фінансові інструменти). Термін їх погашення становив до 30 років, гарантією виступали безкупонні облігації казначейства США. Таким методом реструктуризації скористались Аргентина, Болгарія, Мексика, Польща, В'єтнам (1990–1999 рр.).

За таким планом Україна може реструктурувати борг за облігаціями, які обертаються на міжнародному ринку капіталу. Обмін можна здійснити на нові цінні папери держави з дисконтом у розмірі 50-60% до номіналу первинних цінних паперів.

5) Використання боргових свопів для фінансування цільових програм (охорона довкілля або підвищення стійкості кліматичних умов). Боргові свопи – це інноваційний інструмент, який

використовується для фінансування та вирішення проблем навколишнього середовища. Практичний досвід використання даного методу мають такі країни, як Ямайка, Гренада, Сейшельські острови тощо.

В кінцевому підсумку варто підсумувати, що для поліпшення ситуації у сфері управління та обслуговування державного боргу необхідно визначити основні положення державної боргової політики, зокрема:

– Забезпечити створення нової боргової стратегії на середньострокову перспективу, в якій чітко передбачені наступні інструменти:

1. Способи зменшення боргового навантаження – реструктуризація, списання, замороження

2. Інструменти оптимізації управління та обслуговування державного боргу з точки зору вартості обслуговування боргових зобов'язань та ризиків, які вони створюють для економіки країни

– Здійснювати координацію фіскальної та монетарної політики з метою дотримання правил платіжної та фіскальної дисциплін, балансу державного бюджету та потенційних розмірів дефіциту бюджету. Крім того, у розрізі бюджетної політики варто акцентувати увагу на переході до середньострокового бюджетного планування з метою забезпечення оптимізації бюджетних відносин.

– Застосовувати ряд заходів, спрямованих на дотримання оптимального співвідношення між обсягом державного боргу та ВВП. Пере усім варто застосовувати засоби, які здатні забезпечити позитивні темпи економічного зростання з метою формування конкурентоспроможної національної економіки. Економічне зростання дозволяє знизити вплив розмірів дефіциту державного бюджету, формуючи при цьому певний обсяг бюджетного надлишку з метою зниження частки боргового тягаря.

– Оптимізація структури державного боргу країни. Даний пункт включає в себе диверсифікацію джерел фінансування для забезпечення оптимальної структури боргу з урахуванням ризиків та витрат на його обслуговування.

– Зміна структури зовнішнього боргу країни з метою зниження обсягів боргових зобов'язань в іноземній валюті. Це призведе до зниження темпів знецінення національної валюти в короткостроковій перспективі.

– Пошук шляхів рефінансування державного боргу. Це можна забезпечити шляхом пере фінансування, списання та пролонгації боргових зобов'язань тощо. Досягнення домовленостей з країнами – партнерами щодо включення України до переліку країн, які можуть пройти процедуру списання заборгованості за ініціативами щодо бідних країн, переобтяжених боргом (HIPC – initiative) та «Багатосторонньої ініціативи з полегшення боргового тягаря» (MDR – initiative).

– Досягнення домовленостей з кредиторами за зовнішнім державним боргом щодо знижок за номінальною сумою боргових зобов'язань або враховуючи дисконтну вартість боргових платежів на даний момент.

– Створити програму реструктуризації запозичень: переглянути умови боргових зобов'язань, строків погашення та відсоткові ставки. З точки зору реструктуризації боргів варто звернути увагу на досвід Польщі у 1990 – х роках. Під наглядом МВФ уряд Польщі здійснив реструктуризацію у два етапи: на першому етапі вдалось списати 80% боргу, другий етап передбачав скорочення боргу на 10% через механізм конверсії боргів у спеціальні фонди [5, с. 73].

– Налагодити можливі ініціативи щодо використання боргових свопів для післявоєнної відбудови країни.

Література:

1. Кудряшов В. Стратегічні засади управління державним боргом. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 58–76. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.09.058>
2. Софієнко А.П. Особливості механізму управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України. *Економіка та держава*. 2019. № 7. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2019/15.pdf
3. Третяк К.В., Климаш Н.І., Роганова Г.О. Державний борг України: виклики та загрози для економіки. *Бізнес Інформ*. 2022. № 10. С. 152–161.

URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-10_0-pages-152_161.pdf

4. Міжнародний досвід реструктуризації державного боргу у вимірі України. Національний інститут стратегічних досліджень.

URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/shemaeva.pdf>

5. Салтикова Г.В., Захаркін О.О., Тарасенко Я.Ю. Раціональна боргова політика в системі забезпечення фінансової політики держави. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. № 3. С. 137–144. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2021/15.pdf